

COMUNICACIÓ

Xavier Serra (Universitat de València): *La Kalotecnia de Romualdo Arnal**

Entre els personatges estrafolaris que poblaren el claustre de la Universitat de València en el darrer terç del segle XIX es trobava el catedràtic aragonès Romualdo Arnal i Vicente. Romualdo, o *don Romualdo*, era nascut a Monreal del Campo. Es doctorà en els dos drets –civil i canònic– a Madrid, l'octubre del 1857. El desembre del mateix any prengué possessió de la càtedra de Retòrica i Poètica de l'institut de Castelló, en qualitat de substitut. Guanyà la titularitat d'aquesta càtedra, per oposició, el juliol del 1862. I, cap al 1868, ja era director de l'institut i del col·legi annex, com ho demostra l'existència d'una *Memoria acerca del estado del Colegio de segunda enseñanza de Castellón de la Plana, leída por su director D. Romualdo Arnal, en la solemne apertura del curso de 1868 a 1869* (Castelló, Imprenta y Librería de Rovira Hermanos, 1868). La placidesa semi-acadèmica en què vegetava *don Romualdo*, però, fou alterada al cap de poc per la Revolució de Setembre i la convocatòria de Corts constituents. Pel que sembla, *don Romualdo* havia conegut Castelar en els seus temps d'estudiant a Madrid. El conegué molt? El conegué poc? *Don Romualdo* veient el rumb que agafaven les discussions parlamentàries –cap a la proclamació de la República– es considerà obligat a escriure un pamflet contra el suposat amic: *Carta folleto al Sr. D. Emilio Castelar por un amigo suyo, sobre sus célebres discursos pronunciados en las Cortes constituyentes, con una posdata alusiva a los últimos discursos de los oradores*

* Agraeixo a Jesús Alcolea i Ignasi Roviró els suggeriments i l'ajut en la recerca bibliogràfica. Fou Ignasi Roviró qui trobà, per mitjà d'un llibreter de vell, l'*Ensayo sobre kalotecnia*, del qual només es tenien vagues referències. El text forma part d'una investigació duta a terme en el marc del Projecte FFI2009-07158 (subprograma FISO), finançat pel Ministeri d'Educació i Ciència.

republicanos (Castelló: Imprenta y Librería de Rovira Hermanos, 1869).

L'abdicació d'Amadeu de Savoia, com és sabut, desembocà en la proclamació de la Primera República, i Castelar fou, primer, Ministre d'Estat –en el gabinet del català Figueras– i posteriorment, després de la dimissió de Salmerón –que havia substituït el dimissionari Figueras– president de la República. Per la seva banda, Arnal s'havia fet carlistot. La carta a Castelar acabava amb aquesta postdata: «Jo no sé si el que passa a Espanya és un somni –estic traduint, naturalment– o una realitat. El que sí sé és que el lleó de Castella, davant el rugit del qual tremolaven dos mons, jau, sembla, estès, sense forces, mig mort... Però no; una mica de paciència, només una mica de paciència i travessarem el Mar Roig; i el lleó d'Espanya s'alçarà imponent; i recobrarà erecte la seva gallardia, i s'espolsarà arrogant la crinera, i empunyarà majestuós el ceptre, i rugirà rabiós amb espant, i... els del Faraó fugiran atemorits, i la gent clamarà pel qui ha de venir, i el Rei d'Espanya vindrà». El rei que havia de venir era Carles VII i no Alfons XII, és clar.

Coherent amb aquestes idees, Arnal tingué el seu moment heroic: es negà a jurar la constitució republicana i, per aquest motiu, fou declarat excedent del seu càrrec. La batussa entre republicans unitaris, republicans cantonalistes i carlistots acabava amb la Restauració de la monarquia borbònica i Arnal era reposat en el seu càrrec de catedràtic d'institut. Momentàniament, ocupà la càtedra de Geografia i Història de l'institut de Castelló –en prengué possessió a l'institut de San Isidro de Madrid, perquè llavors treballava en l'obtenció del seu doctorat en Lletres. El doctorat l'obtingué el 22 de març del 1876. El 23 de juny del 1876, per concurs de mèrits, guanyà la càtedra de Literatura General i Espanyola de la Universitat de València.

Teodor Llorente Falcó escriví un capítol sobre Arnal en les *Memorias de un setentó*: «Era catedràtic de Literatura General i Espanyola en el curs preparatori de Dret, en la nostra Universitat, el doctor don Romualdo Arnal, un aragonès de molt ferm caràcter que per res ni per ningú no es doblegava. Era un home molt entès en diverses disciplines, i el seu birret estava adornat amb les borles de color blau, del doctorat en Filosofia i

Lletres; roig, del doctorat en Dret, i morat, del de Teologia. Les seves pregones idees religioses el van portar a militar en el partit carlista, i sent catedràtic de Retòrica i Poètica a l'Institut de Castelló, es va negar a jurar la Constitució de l'any 1869, decisió que li ocasionà la pèrdua de la càtedra. / Més tard va venir a València, passada l'època revolucionària, com a catedràtic de Literatura de la Universitat. Les seves idees tomistes li van servir de guia en tots els seus estudis i ensenyaments, i, per tal de fer-la servir com a llibre text, va escriure una obra que es titulava *Kalotecnia. Estètica cristiana.*»

Llorente fill remarcava el fet que Arnal, en comptes de parlar de literatura, explicà una mena de filosofia de l'art en la seva càtedra: «Aquella obra era la desesperació dels seus alumnes, perquè, de la Literatura General i Espanyola no en rebien ni una engruna, i es passaven els mesos escoltant les dilatades i àrides explicacions del savi mestre sobre la bellesa i l'art, fundades en la filosofia de Sant Tomàs.» I, més endavant: «Indubtablement don Romualdo era un catedràtic de molta ciència, però no estava a la mateixa alçada com a pedagog. Quan mancaven poques setmanes perquè finís el curs, començaven a percebre els alumnes que es trobaven en una classe de literatura i sorgien els primers noms dels conreadors.» (Tom I, pàgina 431.)

Però, en realitat, el capteniment acadèmic d'Arnal, deixant ara de banda l'aptitud –o ineptitud– pedagògica, fou el normal dels catedràtics de Literatura de l'època. Vull dir que Arnal, més o menys, seguia escrupolosament el «programa oficial» de l'assignatura, que s'anomenava «Principis generals de literatura i Literatura espanyola», i que comprenia tres parts: una primera part, filosòfica o estètica; una segona part, de preceptiva i, una tercera part, històrico-crítica. El 1848 Manuel Milà i Fontanals, que fou el catedràtic de l'«especialitat» a la Universitat de Barcelona, ja havia publicat un *Manual de estètica, traducido libremente de V[ictor] C[ousin] y arreglado al programa del Gobierno*, i, des d'aleshores, no havien deixat de publicar-se manuals escolars centrats en l'exposició de la part filosòfica del programa: el mateix Milà i Fontanals, per exemple, havia publicat, el 1857, uns *Principios de estètica* i, el 1869, uns *Principios de estètica y literatura*. El valencià Josep

Vicent Fillol, que precedí Arnal en la càtedra, a banda de publicar un manual adaptat «*al programa mandado observar de real orden*», fou l'autor d'uns *Ensayos poéticos sobre la estética y oratoria*, publicats el 1853. I el mateix frenesi estètic trobaríem a la resta d'universitats de l'àrea celtibèrica. Frenesi induït a cop de decret –o de «real ordre», tant se val.

Ni tan sols en el títol que posà al seu manual fou Arnal un original: el castellà José Campillo Rodríguez, sent catedràtic a Oviedo, va publicar, el 1879, unes *Lecciones de Calotecnia*. Arnal, a més del terme «calotecnia», copià moltes coses del manual de Campillo, el qual, al seu temps, li havia copiades d'un tractat del jesuïta Josef Andreas Jungmann, traduït a l'espanyol, uns anys abans, per Ortí y Lara.

En fi... la literatura filosòfica neoescolàstica, ací i a tot arreu, no fou sinó això: un garbuix immens, feixuc, inflat i inaguantable de còpies i còpies de còpies. Però, potser, ací, els duplicats foren més mal fets i resultaren massa indigeribles. L'*Ensayo sobre kalotecnia, ó sea, estética cristiana para uso de universidades y seminarios* –que aquest és el títol complet del llibre d'Arnal– resultà una llauna incommensurable. Com fou possible examinar ningú amb aquest llibre? «Indubtablement era don Romualdo un catedràtic de molta ciència, però no estava a la mateixa alçada com a pedagog.» Llorente fill, cinquanta anys després, encara guardava un mal record de l'experiència. La «molta ciència» que li atribueix, naturalment, forma part de l'edulcorant literari.

Don Romualdo encara escrigué altres papers relacionats amb l'estètica –o millor dit, els escrigué abans: *Desastrosa influencia de la Filosofía heterodoxa en el Ideal de la Belleza y en las Bellas Artes*, opuscle de 15 pàgines, recull el discurs que llegí per tal d'accedir al doctorat en Filosofia i Lletres, el març del 1876, pocs mesos abans de guanyar la càtedra de València. L'altre escrit, una mica més extens, també és un discurs: *Discurso crítico y apologético sobre D. Pedro Calderón de la Barca, leído el 25 de Mayo por la noche, en el gran patio de la Universidad de Valencia* (1881).

«La veritable bellesa –escriu en el discurs del 1876– és l'esplendor de la veritat que ens atreu i ens impulsa al bé, així

com la falsa bellesa ens atreu o ens impulsa al mal.» «Ni metafísicament, ni psicològicament, ni religiosament parlant –escriu, anys després, en el seu discurs sobre Calderón–, pot, en absolut, separar-se la bellesa de la bondat i de la veritat.»

Arnal condemnava la teoria de l'art per l'art, el realisme, el classicisme... L'art havia d'estar al servei de la «veritat» i la «moral», és a dir, al servei de l'església catòlica: «El que, ja fa temps, sembla que volen donar a entendre molts, és que la moral i el dogma no tenen res a veure amb la literatura i les arts. Però contra aquesta doctrina funesta, clamen a una veu la religió catòlica, la sana raó i el sentit comú.»

El realisme anava associat al materialisme, al sensualisme i al positivisme. El classicisme era una recaiguda en el paganisme. Ni tan sols en l'art religiós, al parer de *Don Romualdo*, hi havia ja res segur, atès l'avanç de la influència secularitzadora i de les modes.

En realitat, l'estètica fou per a Arnal una preocupació subsidiària. Podia ser d'una altra manera? I no diguem ja la literatura. De les obres literàries, només li interessà el contingut «filosòfic» –o, millor dit, teològic: és a dir, si s'ajustaven o no a la doctrina catòlica. Per això, posà Calderón –el Calderón dels autos sacramentals, no el dels drames profans– per damunt de Goethe, de Racine, de Shakespeare... Per això i, naturalment, perquè era espanyol. Arnal fou un espanyolista furibund, ridícul i frenètic. Políticament, va pertànyer al grup carlista d'Aparisi Guijarro. Després, pel que sembla, seguí Necedal i es féu integrista. En el claustre de la Universitat de València trobà gent de la seva mateixa corda. Trobà, per exemple, Rafael Rodríguez de Cepeda, que fundaria més endavant la Lliga Catòlica a València. Arnal fou catedràtic del 1876 al 1995. Rodríguez de Cepeda ho fou –de Dret natural–, des del 1886. Hi hagué, a més, en aquella època, un altre reaccionari aragonès a l'Institut provincial: Manuel Polo Peyrolon. Polo arribà a portar la direcció dels carlins a València i produí una copiosa literatura apologètica. En algun dels seus pamflets Polo esmenta Rodríguez de Cepeda. No recordo que esmentés mai el nom del seu paísà Arnal. Tots tres es dedicaren a fer propaganda contra el matrimoni civil, l'escola laica, el divorci, la separació de

l'església i l'estat, la pornografia, la llibertat de premsa, la democràcia, el liberalisme... Volien la llei del garrot—tenint ells el mànec, naturalment. Però és que no el tenien? Encara els durava la por del 1868?

El curiós és que aquells «intel·lectuals» catòlics continuaren actuant, després de la restauració de la monarquia, com si la seva ideologia no fos ja, de fet, la ideologia dominant. No volgueren assumir que, en realitat, «manaven»: manaven en les cattedres, on predominava aclaparadorament el neoescolasticisme—parlo ara de València i Barcelona—, i manaven en la política, perquè les majories parlamentàries de la monarquia alfonsina foren sempre proclerals. El to i el contingut dels seus escrits, al contrari, donaven a entendre que tot estava perdut i que la civilització s'ensorraria d'un moment a l'altre. Se situaren voluntàriament en una posició marginal, en una posició de víctimes. Es posaren en contra del sistema polític de la Restauració, que mantenia els seus privilegis, i del parlamentarisme—falsificat— que havia ideat Cánovas, que era el que més els convenia. Ideològicament, no filaren gaire prim: volent posar-ho tot al servei de la religió, en realitat, convertien la religió en instrument polític: «La religió—deia Arnal— és l'única que pot ser el parallamps de les revolucions.»

És cert que a la ciutat de València l'ideari republicà i anticlerical, després del 1874, encara conservava una certa vigència. Abans i tot de la irrupció del blasquisme, els partits republicans ja havien aconseguit una vegada la majoria a l'Ajuntament—l'any 1891. Les majories blasquistes començaren a donar-se a partir del 1901, quan Arnal ja era mort i soterrat.

Polo, Arnal, Rodríguez de Cepeda, encara havien viscut la Revolució del 1868. «Don Romualdo—escriví Llorente fill— tenia fama de ser molt sever. Es contava d'ell una història: en una de les revoltes polítiques de la seva joventut, havia trencat la làpida amb el nom de la plaça del seu poble que havien col·locat els constitucionalistes, en un acte de gran temeritat.» Ara bé: en unes condicions polítiques i socials més favorables—favorables per a ell, s'entén— es podia esperar que el seu «pensament» tendís cap a una major transigència; en definitiva, que s'«aburgesés». No fou així. Seguí aferrat al *Syllabus*.

Bibliografía de Romualdo Arnal

– *Observaciones sobre la influencia del Evangelio en el derecho, en la propiedad y en la familia, principalmente por lo que respecta á la mujer. Discurso leído por D. Romualdo Arnal y Vicente, al recibir la solemne investidura de doctor en la Facultad de Jurisprudencia*, Madrid: Imprenta de Tejado, 1857.

– *Memoria acerca del estado del colegio de 2ª enseñanza de Castellón de la Plana, leída por su director D. Romualdo Arnal, en la solemne apertura del curso de 1868 a 1869*, Castelló: Imprenta y Librería de Rovira Hermanos, 1868.

– *Carta-folleto al Sr. D. Emilio Castelar por un amigo suyo, sobre sus célebres discursos pronunciados en las Cortes constituyentes, con una posdata alusiva a los últimos discursos de los oradores republicanos*, Castelló: Imprenta y Librería de Rovira Hermanos, 1869.

– *Desastrosa influencia de la Filosofía heterodoxa en el Ideal de la Belleza y en las Bellas Artes. Discurso leído en la Universidad Central en los ejercicios del grado de doctor en la Facultad de Filosofía y Letras por D. J. C. Romualdo Arnal y Vicente, doctor en Derecho Civil y Canónico, catedrático, por oposición, de Retórica y Poética, y director que ha sido del Instituto Provincial de Castellón de la Plana, catedrático electo (por concurso) de la Facultad de Filosofía y Letras en la Universidad de Valencia*, Madrid: Imprenta de Alejandro Gómez Fuentenebro, 1876.

– *Discurso crítico y apologético sobre D. Pedro Calderón de la Barca, leído el 25 de Mayo por la noche, en el gran patio de la Universidad de Valencia, por Don Romualdo Arnal y Vicente, profesor de Literatura General y española en dicha Universidad*, València: Imprenta de Juan de Guix, 1881.

– *Ensayo sobre Kalotecnia, o sea Estética cristiana, para uso de universidades y seminarios, por un profesor de esta Universidad, segunda edición notablemente corregida, tomo I*, València: Imprenta de Miguel Manaut, 1891.